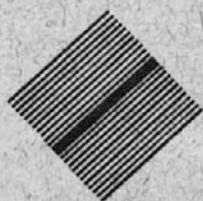

POSTNINA PLACANA V GOTOVINI.

B E S E D A

O SODOBNIH VPRAŠANJIH

LETO II.
ŠT. 10.

Revija »BESEDA o sodobnih vprašanjih« izhaja mesečno. — Izdaja in urejuje jo za konzorcij Pitako Vilko. — Uredništvo in uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 22/I (Delavska zbornica). — Tiska tiskarna »Slovenija« v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1. (Predstavnik A. Kolman.) — Revija stane letno Din 50,—, polletno Din 25,—, četrtletno Din 15,—; za Avstrijo letno Sil. 8,—; za Nemčijo letno RM 5,—; za vse ostale države S 150.— Naročnino je pošiljati na čekovni račun poštne hranilnice v Ljubljani, št. 16.099, telefon št. 2265. — Rokopisov ne vračamo.

Vsebina

Mirko Javornik: O SMISLU KULTURNE VZGOJE — Carantanus: ZOPET 10. OKTOBER. — M. T.: MISLI O NARODNEM ZNAČAJU — PREGLED: V mlade zarje — kam? — Odločilna leta — Sadovi diplomacije.

IZ UREDNIŠTVA: Ta številka izide na 16 straneh. Naročniki naj nam spričo razmer oprostite zamudo. Prihodnja številka bo izšla zopet redno na 24 straneh.

BESEDA

O SODOBNIH VPRAŠANJIH

LETO II.

OKTOBER 1933

ŠTEV. 10

Mirko Javornik:

O smislu kulturne vzgoje

Nekaj podobnih misli, kakor jih hočem razviti tu, sem podal že lani v članku »O kulturni liniji«, »Beseda« I. 6; te bi morda komu utegnile služiti v dopolnilo naslednjega, pa zato opozarjam nanje.

Morda sem si naložil prazno delo, da hočem ta čas in v teh razmerah govoriti o kulturi, o kulturni vzgoji in njunih smislih. Tega se skoraj trdno zavedam. Ne samo zato, ker danes vsi bolj ali manj bistveno čutimo v sebi das Unbehagen in der Kultur ne kot napol literarno-šarlatansko frazo, marveč kot dejstvo. Zakaj če se je kdaj zdelo, da so ljudje prišli v kulturnih stvareh do vseh končnih zaključkov, dognanj in dosežkov, se nam mora to zdeti danes, ko moramo prav za prav vsi bolehati na predognanosti, na pretiravanem poudarjanju vsega kulturnega, ko postajamo kulture in njenih vsevrstnih pojavov trudni. Ta trudnost se javlja bodisi v skoraj resnici podobnim prerokovanjem o propadu Zapada, bodisi v bolestem razkrinkavanju lažnih vrednot in izrodov v civilizaciji se sprevrtajuče kulture, bodisi v nostalgичnem begu v primitivnost duhovnega in fizičnega izživljanja. Kje so vzroki za to, ni danes moja naloga, da bi iskal, saj sem dejal, da ni ta razlog glavni, ki bi me mogel odvrčati od pisanja o smislu kulturne vzgoje. Glavni odbijalni razlog je v moreči nemožnosti, ki teži danes pri nas vsakogar, kdor bi po svojem življenjskem poslanstvu hotel in moral hoteti usmerjati naš kulturni razvoj tako, kakor mu vevljajo zakoni napredovanja in rasti. Ljudje, ki veljajo za vrhove v kulturnem ustvarjanju, so pri praktičnem kulturnem delu, pri uveljavljanju smernic, ki naj privedejo vso tisto ožjo celoto, kateri pripadajo, do pravega kulturnega viška, prav za prav brez vpliva in brez moči. Današnja pravna in socialna ureditev naših razmer je po bistvu nekulturna.

Taka dejstva, ki jih človek ne more in ne sme razpletati in razglabljati kakor ki jih moral, govore prepričevalno in drastično o tem, kako se je naša kulturna linija izpačila, kako se zdaj maščuje nad nami vsemi zgrešena kulturna politika, ki smo jo v zaslepljeni objestnosti uganjali zadnjih petdeset let našega narodnega življenja.

Zakaj vse to, kar sem v uvodu omenil, ne more kljub vsej resničnosti biti dokaz za nepotrebnost ali nepomembnost kulturne vzgoje v kakem narodu. Ne; to je samo znak, da kulturno ozračje, v katerem smo zakoreninjani, ni več zdravo, ne čisto, nič več etičnemu človeku, njegovim zavestnim ciljem in podzavestnim teženjem primerno. Je dokaz, da nismo bili vsajeni v kulturo na pravi način, posvečeni vanjo po poti prave vzgoje, ki priznava razvoj člove-

kove duhovnosti do neomejenih meja, ki se ne more zadovoljiti z viški, ustrežajočimi povprečnim, komodnim ljudem, ki pojmuje kulturo dinamično in ne statično, to se pravi, kakor da bi bila kultura neko zaključeno dejstvo, stanje, ki ga je možno doseči v določenem času, z določenimi sredstvi in v določen namen.

Ne gledam na kulturo samo kot na največjo vrednoto človeškega izživljanja pri poedincu in tudi ne samo kot na največjo možnost sproščanja človekovih najpopolnejših sil, temveč vidim v njej še dosti več. Mislim, da je kultura izmed sredstev, s katerimi se po nekih, danes še dokaj nejasnih zakonitostih ustvarja psihologična uravnovešenost posameznika v sebi, najmočnejše in najbistvenejše. To prav tako tudi za ustvarjanje duhovne, nad oblike zunanjih nujnosti segajoče in od njih trdnejše skupnosti posameznih človeških socialnih združb, narodov. Ta duhovna skupnost in natančna zavest o njej, iz katere izvira nujna, neodjenljiva življenjska zvezanost poedinca v celoto, je najmočnejša sila ne le pri ustvarjanju narodnostnih skupin, temveč prav tako podlaga za ustvarjanje človeških skupnosti, ki po svoji zamisli in namenih segajo čez okvir narodnostnih razlikovanj človeške družbe. Za to so nam dokaz kulturni napori raznih takih tvorb prav v sedanosti.

S tega stališča je potrebno, da govorimo in premišljamo o kulturi in kulturni vzgoji pri nas, ker se da marsikaj bistvenega, kar nas kot celoto teži in pogublja, razlagati prav iz naše posrečene ali neposrečene kulturne tradicije; ker so za vsa to naša stvarno bedo v narodnem, moralnem in socialnem oziru vzroki tudi v nas samih in ne v nekih imaginarnih zunanjih razmerah, tako zvani sužnosti in podobnih rekvizitih nacionalistično strankarskega besednjaka. Treba bi bilo podati tesno kritiko našega kulturnega razvoja in njegovih dosežanj usmerjevalcev, pokazati na posledice, ki iz tega razvoja za nas sledijo in oceniti vse te pojave, kakor po svoji resnosti in teži zaslužijo. Iz tega, se mi zdi, se bodo same po sebi pokazale nujne poti za bodoče delo na tem področju slovenskega življenja.

Vsak zrel narod se pri poudarjanju svoje samobitnosti najmočneje ozira in sklicuje na svojo kulturo, ker je njena življenjska in oblikovalna sila ter stopnja njenega obsega in dinamike temelj boljšega ali slabšega obstajanja, ki si ga more, mora majhen narod priboriti od hipa do hipa samo z največjimi pozitivnimi napori svojih duhov. Pri svojih narodnih bilancah so naši politični voditelji to nujnost vedno pozabljali in skušali bolj ali manj trajne uspehe dosežati s sredstvi, ki niso bila drugega kakor igra paglavcev, ki bi bili radi velikani.

Nosilec kulture je človek v posameznem, skupnost, ljudstvo, narod v širšem smislu. Ljudstvo kot vsota poedincev; teoretično bi se dalo reči: brez ozira na narodnostno razlikovanje, zakaj neka stopnja duhovnosti, kulture, mora biti že vsakomur dana, če ga priznavamo kot psihofizični, dualistični kompleks v stvarstvu. Zakaj kultura je celotnost vseh duhovnih vrednot, potreb in možnosti njihovega uveljavljanja ter harmoničnega uravnovešanja proti čim višji popolnosti.

A ker nam razvoj kaže po svoji logiki, da je razlikovanje, razmejevanje in razporejanje ljudi v skupine brez narodnostnih zorišč nemožno, se moramo ravnati po tem ter oblikovati predprejšnji stavek tako, da je narod nosilec kulture v aktivnem in pasivnem smislu. Ugotovljeno je, da je narodnostna diferenciacija človeške družbe nujna ne le zaradi zunanjih različnih pogojev in oblik življenja, temveč prav tako zaradi bistvene duhovne različnosti posameznih človeških skupin. Torej rase, oziroma mora rasti vsaka prava kultura iz teh skupin, iz narodov, iz podlag, ki so v njem že od nekdaj dane, konec koncev dane morda že v dejstvu, da so posamezniki, ki narode biološko tvo-

rijo, psihofizična bitja. Nič bati, da bi v razvoju takih kultur ne bilo splošno človeških vrednot; dejstva nas uče, da so kulture, ki so rasle najbolj samostojno v zunanjem, po svojih bistvenih resnicah človeku in vsemu človeškemu najbližje.

Torej mora kultura v svojih prvotnih osnovah rasti iz naroda in se spet vračati vanj. Zato ne more biti sama sebi namen, kakor se glasi neizrečeno načelo prosvetljenstva, ki je tudi pri nas vse do zadnjega delalo marsikdaj zmedo. Kultura je sredstvo za ustvarjanje nečesa višjega, za ustvarjanje duhovne skupnosti, zavesti, da je narod tudi duhovno docela natančno razmejena celota med podobnimi vsoprednimi. Skratka: veliki smisel kulture je predvsem ustvarjanje naroda in njegovega čim boljšega, čim višjega življenja. Namen vsakega kulturnega dela mora biti, da dvigne narod do te zavesti, da mu pokaže, da so posamezniki te skupnosti zvezani med sabo še po čem drugem kakor zgolj po jeziku in po zunanjih življenjskih pogojih.

O podlagah naše sedanje kulture moremo govoriti od pokristjanjenja ozir. od pokatoličanja Slovencev dalje. To dejstvo je dalo naši kulturi oznako, smisel in smer, ki je ne bo moči izbrisati ali zatajiti. Zakaj s tem dejstvom smo se dokončno duhovno obrnili na Zapad, se zvezali z Evropo, z vsemi tokovi, ki so pretresali zadnjih tisoč štiristo let evropsko duhovnost, sprejeli evropska merila in vrednotenja za vse človeško dogajanje ter poklicali nase tako vse usode, ki so padale poldrugo tisočletje na Zapad. Tako smo se bistveno ločili od prvotno narodnostno nam najbližjih skupin, ki jih je potegnil za sabo vzhod. Da je ta duhovna, verska ločitev odločujoče in neizbrisno vplivala tudi na vse večje narodnostno oddaljevanje teh bližnjih skupin od nas, mora biti danes jasno vsakomur videčemu. Da so te razlike neizbrisne in nepopravljive, o tem ni treba govoriti, tega se mora vsakdo zavedati, kdor je kdaj vsaj zdaleč utegnil premišljati o svoji kulturni poti. To nas je močnejše in bolj bistveno razdelilo kakor tisočletje politične oddvojenosti.

Zdi se mi pa, da je prav ta odločna usmeritev na Zapad, ki je nujno sledila iz našega pokatoličanja, bila za nas kot narod sreča, ki nam je zagotovila na tako posebnem položaju in na tako izpostavljenem prostoru obstoj. Prvič zaradi tega, ker nam je Zapad, ki nas je tudi smatral za svoje, vsaj v glavnem nudil zunanjo oporo v navalu Turkov, drugače pa, ker so nas oplajale same po sebi vse duhovne pozitivnosti, kar jih je rodil Zapad in nam s tem dajal edino uspešno orožje proti nevarnostim, ki bi nam zlasti v narodnem oziru mogle pretiti od njega. V duhovnem oziru nam ni mogla od Zapada pretiti nobena bistvena nevarnost, saj smo bili in smo o tem še zdaj z njim eno, zakaj zdi se mi, da bi bilo v kakem usodnem momentu prav zaradi tega razvoja za nas lažje na zunaj in na znotraj se razosebiti nekam na Zapad, kakor pa kamorkoli na vzhod. Kdor gleda zgodovino tako, kakršna je, se te ugotovitve ne sme ustrašiti, ker bo videl, da je tako, če bo iskreno vprašal samega sebe.

Katolicizem je v Slovencih s svojo novo silo in osvajalnostjo do malega zabrisal in izpodrinil prejšnje izvirnejše duhovne usedline in preobličil duhovni obraz naroda. Ne moremo ga smatrati za izvirno duhovno tvorbo in njegovo last v najpristnejšem smislu, kakor sem to navajal prej, toda dejstva so dejstva. Toda z ozirom na to, da je katolicizem podlaga vsem kulturam Zapada in z ozirom na njegov drugostranski pomen, se pač ne moremo postaviti na drugo stališče, ko na tisto, ki ga priznava kot nujno podlago našega kulturnega razvoja. Ta je pozneje šel širša pota, kakor pa mu jih je nudilo samo versko udejstvovanje, po drugi strani je pa ohranil dokaj oznak narodne svojskosti in samobitnosti, kljub tujim valovanjem, ki so puščala svoje sledove v njem in kljub posnemanjem tujega nastajanja, ki je pri nas imelo vse čase dosti preveč

majhnih in velikih zagovornikov. Vendar ta svojskost ni bila tolika, da bi bila mogla potegniti in privezati nase naše kulturne delavce vse čase, ki so se izrodili in odtujili, brž ko so pogledali drugam in so potem kvečjemu še skušali tuje zasnove presajati v naša duhovna področja. Kje tiči tisti bistveni vzrok za to, se ne da reči. Kultura in kulturno delo je bilo tu, vse čase, le ljudje, ki bi ga morali voditi, so se njegovemu bistvu odtujevali. Morda so bili to majhni ljudje, ki se niti ob neposrednih tujih vzgledih niso znali zavedati, kaj je njihova naloga, in so kljub redkim videčim osamljencem ostajali v vodstvu in usmerjanju naše kulture. To od protestantstva čez prosvetljenstvo do novejših desetletij, ko se je že začelo marsikje kazati razumevanje in pojmovanje pravega namena kulture, ki ga je pa strankarska in hkratu kulturna cepitev vsega slovenskega življenja zavrla prav do današnjih dni, ko je začela izpregledovati mladina, skoraj onemogočila. Ta razcep je najbrž največja nesreča, kar smo jih pretrpeli, ki nam je v vseh ozirih škodovala več in bolj bistveno, kakor pa katerekoli zunanje izgube ali porazi.

Za ohranitev naroda kot samobitnosti v vsakem oziru se mi zdi, da daje katolicizem s strogo poudarjeno breznarodnostjo, mednarodnostjo svojih sredstev malo opore. Na zunaj taka religija naroda ne more vezati v strnjeno celoto, ker gre čez njegove meje. Treba je nečesa drugega, tisti človeški skupini bolj adekvatnega, kar more zrasti iz podlag, ki so v njej. Vera, odnosno njena zunanja oblika, Kerkev, more to narodnostno vzgojno funkcijo vršiti le, če so njene bistvene oblike pognale iz tiste skupine, iz tistega naroda, kakor je to jasen primer pri Judih, in o čemer nam v sedanosti pričajo zgrešeni poskusi snovanja raznih narodnih cerkva, ki jih izsiljujejo kaki politični prvaki tu in tam, ko so spoznali to resnico, a jo skušajo udejestviti ob nepravem času in na napačne načine. Res je, da prav zaradi osnovne duhovne svojskosti vsaka mednarodna religija pri vsakem narodu doživi neko formalno preoblikovanje pri doživljanju in izživljanju; narod njene principe in oblike nezavedno prikraja svojemu načinu gledanja in življenja, toda taka v smislu prvotnega narodnega duhovnega pranastroja nekako preusmerjena religija je v skrajnem primeru lahko le eno izmed sredstev pri tvorbi narodne skupnosti.

Da je katolicizem nam Slovencem prijal in nam bil po svojem celotnostnem pojmovanju človeka in življenja že sam po sebi blizu, kaže hitri način pokatoličnanjenja in trdovratna borba z vsemi pojavi, ki so mu bili tuji. Ta borba od protestantizma do liberalizma in komunizma, ki se vleče že petsto let in ki so jo neuvidevni, dostikrat sebični ljudje gnali v obupne skrajnosti, je do danes izčrpavala ogromni del naših duhovnih moči, velikokrat iz neke usodne ozkosrčnosti do samo po sebi nepomembnih pojavov. Ta borba je bila skoraj pogubna za nas kot narod, ker je zavirala razvoj kulture in z njo zavesti, da smo konec koncev vendarle lahko en narod, da prav za prav to moramo biti. Strankarsko diferencirana kulturna vzgoja je puščala ob strani najvišje cilje, zdelo se je, da sploh ne ve zanje in tako smo se po njeni krivdi razvili v nekaj, kar ni bilo strnjen narod ne v političnem, ne v gospodarskem, ne v duhovno-moralnem oziru. Izčrpavala je največ najboljših moči na nebitvenih tleh, ki se zato niso mogle razviti v drugih smereh. Zato so pri nas mogli ustvariti kaj velikega in za našo kulturo bistvenega samo redki geniji, ki jim je bilo dano oprostiti se tega usodnega vpliva, se dvigniti nad borbe, ki so zavzemale večino povprečnih sil in se povzpeli do celotnostnega gledanja na narod, kulturo in svet. Ti so vedeli, da borba z mlino na veter, ki stoje na isti zemlji, nima smisla; da je edina človeka dostojna borba borba za celoto, za skupnost in ne delati iz najbolj usodnih narodnih vprašanj probleme osebnega uspeha in osebne koristi.

Naš položaj, položaj majhnega naroda na križišču nasprotujočih si velikih interesov je pa tak, da ne prenesemo ne politične, ne kulturne razcepljenosti. To je za nas aksijom, zaradi njega bi utegnili propasti, kakor kažejo tragični dogodki naše najnovejše narodne zgodovine, ki bi jo morali oznaniti kot dobo neorijentiranosti, zmedenosti, nezakoreninjenosti voditeljev naše usode; skratka, to je doba breznarodnosti našega življenja, ker niso ne politiki, ne kulturni delavci povečini znali videti aksijoma, ki sem ga povedal prej. Oboji so nam kazali vedno le ven, malikovali smo tujo veličino in se nismo zavedali, da jo moramo imeti sami v sebi in da jo tudi imamo; niso nas navajali, da bi ob tujem vzoru merili svojo moč, ampak so nam velevali, da moramo občudovati heroje od Olimpa do danes. Danes ni nič boljše; kaj vbijamo mladini v glavo kaj drugega, kakor tisto, kar so naši očetje nam: da smo majhni, da ničesar ne moremo, da so naši vzori in junaki to in tisto! In nihče se ne zaveda, da dela zločin nad seboj in nad bodočnostjo vseh. Nič se ni izpremenilo; tisti, ki vzgajajo mlade ljudi, mladi narod, so taki kakor so bili, le da vzore za dokaz svoje nevere in majhnosti iščejo na drugem kvadrantu kompasa kakor so jih pa takrat.

Toda saj ni res, da nimamo veličine, ne zgodovine, ne herojev: narod, ki se je v Evropi obdržal tisoč let na takem kraju, v takih razmerah in v taki majhnosti, je narod neznanih junakov, narod kolektivnega herojstva, ki ne potrebuje ne roparskih vitezov, ne kralja Matjaža, ne Siegfriedov, ne junaških pesmi. Njegova veličina je v njem samem, v njegovi borbi in volji in trpljenju. Vse to je seveda premalo za hlapce, ki ne morejo videti in ne pokazati tistim, katerim bi morali, zato hodijo rodovi naših ljudi iskat kruha, borbe, lepote na vse štiri strani sveta. Ni samo kruh, ki jih je gnal in ki jih žene, je tudi mamljivi klic tuje lepote, tuje veličine, ki so jim ga vrgli v duše tisti, katerim je bila izročena njihova vzgoja. Zakaj so naši ljudje zunaj tako malo odporni do tujstva? Ker jih ne veže z narodom nič globokega, nobena silna duhovna zavest, nikaka nadtvarna skupnost, noben ponos. Zakaj je naša politika bila umazana, zakaj so se nam voditelji vse čase prodajali, zakaj so imeli narod tolikokrat samo za legitimacijo svoje sebičnosti? Ker niso imeli vere vanj, v njegovo celotnost, veličino, poslanstvo, ker se niso čutili z njim zvezane po drugem kakor morda po jeziku.

Ali je naša kulturna vzgoja storila svojo nalogo v glavnem, kar bi bila morala doseči? Skoraj bi moral odgovoriti, da ne. Šli smo se vse mogoče igre, samo te nujnosti nismo hoteli videti. In tako doživljamo zdaj prav zaradi zgrešene kulturne vzgoje, ki smo jo sto let izrabljali v sekundarne namene, tragično dejstvo, da narod, ki je tisoč štiristo let živel, se boril, trpel, sužnjeval in umiral na najbolj izpostavljenem križišču evropskih poti, ki je neposredno sprejemal vse silne tokove in misli, ki so gibale svet, da ta narod še danes ne ve, da je narod. To se pravi, da po zaslugi lastnih sinov še danes ne čuti v celoti tako bistveno in tako močno nujne duhovne skupnosti, ki bi ga vezala kljub malostevilnosti v celoto in trdnost, ki je za dostojno življenje kakega naroda nujno potrebna. Narod, ki je stal sto let v bojih za svoje življenje, bodisi navznotraj bodisi na zunaj, ki je bil trideset let zlato jabolko evropske politične trgovine, ni postal političen narod, to se pravi tak, ki bi znal, mogel in hotel oblikovati in voditi svojo usodo, še več, povzpел se ni niti do misli na možnost take možnosti. Narod, ki se je tisoč štiristo let držal na vozlišču Evrope in dajal svojo kri na vse strani sveta, ki je stradal in trpel. Narod, ki ga štejejo med najbolj izobražene, pridne in dvignjene narode v Evropi, je imel vse čase polovico inteligence, ki se ji zdi sramotno, da bi se priznavala za njegove otroke in je vse čase silila v vse mogoče kulturne konkubinate, najbolj zoprne prepro-

stemu razumu in preprosti narodni morali. Ta narod ima v Evropi relativno največ narodnih odpadnikov. Niti mnogi veliki njegovi možje niso znali do usodnih pojavov v velikih urah, ko je budnim dano vse, kar si vzamejo, zavzeti stališča in verovati v uspešnost drznega koraka. Kje je krivda za to?!

To stanje je tako moreče, nerazumljivo in obupno, da nam ubija še tiste redke posameznike in genije, ki so vse spoznali in dobro hoteli, a so se morali ukloniti spričo bedne duhovne usmerjenosti, nezavednosti in malodušnosti našega človeka. In tako bo šlo vse naprej, če se ne bomo zadnje hipe zavedli in se z vsemi silami obrnili k tistemu delu, ki smo ga dozdej tako usodno napak razumevali. Neposredne naloge, ki se nam ob življenjski važnosti dela za pravilno kulturno vzgojo kažejo, so velike in težke, posebe še za to, ker ni za zdaj skoraj nobenih zunanjih možnosti, da bi jim zadostili. Toda treba je predvsem vedeti in hoteti, zakaj izvršitev teh nalog je prepuščena času in nam.

Carantanus:

Zopet 10. oktober

Na Otoku, oktobra 1933.

10. oktober, obletnica nesrečnega plebiscita na Koroškem, dan narodne sramote. Časopisi bodo prinesli in objavili članke o Koroški. Prebrali jih bomo in s tem bo zopet za leto dni vse opravljeno. Priznajmo že vendar: na 1. december 1918. nismo bili pripravljeni. Bili smo idealisti, ne realisti. To smo tudi še danes — slabi politiki, slabi diplomati.

Še danes po 13 letih si nismo na jasnem, ali se še izplača govoriti o Koroški. Nemalo je število tistih, pa tudi na vodilnih mestih, ki so mnenja, da je koroško vprašanje za vedno odpravljeno. No mladina raste in s tem tudi zopet število onih, ki mislijo drugače o slovenskem Korotanu.

In če je pri nas tako, kaj moremo zahtevati od naših bratov Srbov in Hrvatov. Nič ni čudno, da še verujejo, da so koroški Slovenci glasovali proti Jugoslaviji, da je avtohtono prebivalstvo hotelo priti pod Avstrijo. Ali odtod mogoče ne poteka prepričanje, da so Slovenci anacionalni? Kdo bi jim zameril, saj jih mi sami o tem obveščamo? Zakaj bi se mi hudovali nad trditvijo, da so vsi koroški Slovenci bili za Avstrijo. Nobeden jim do danes ni povedal, da je eden glavnih članov plebiscitne komisije v Celovcu danes lastnik velike in lepe vile ob Vrbskem jezeru, da Nemci 9. oktobra do 24. ure še niso bili rešili, ali naj se glasuje, ali glasovanje onemogoči, nobeden ne pove, da so se dobivale glasovnice že več dni pred plebiscitom v zoni B, da so glasovali ljudje, ki nikoli Koroške prej videli niso, da so volilne žare v večini krajev čuvali rojaki samo ene velesile, nobeden, da smo dobili Slovenci južno od Drave in na ozemlju med Dravo in Vrbskim jezerom pri glasovanju večino!

*

Nam koroškim Slovencem so po versailleski mirovni pogodbi zajamčene za primer nesrečnega izida glasovanja manjšinske pravice. Deželna vlada za Koroško je v Št. Vidu ob Glini pred deželnim zborom brez vsakega pritiska slovesno obljubila, da bo te določbe versailleskega miru v ysem obsegu spoštovala, če bi pripadli tedaj od nas zasedeni kraji zopet Avstriji. In kakšen je položaj naš na Koroškem? Obupen! O nekih naših pravicah ni ne duha

ne sluha. Nikjer slovenskih šol, nikjer slovenskega uradnika. Mohorjeva družba se je preselila v Prevalje, potem v Celje. V nekdanj razkošnih sobanah te družbe se boječe skrivajo uradi slovenske narodne manjšine na Koroškem. Menda ne zaradi tega, ker ne bi znali voditi koroških Slovencev, temveč zgolj iz bojazni, da ne pride zopet kak 6. januar 1919. 105 šol je na slovenskem ozemlju z 283 razredi z 11.500 slovenskimi otroki in za vse te na famoznih utrakvističnih šolah samo dva učitelja slovenske narodnosti! Imamo nekaj pevskih zborov in še s temi se ne smemo pokazati povsod, da ne bi žalili narodnega čuvstvanja druge narodnosti.

Do leta 1918. so bivali Slovenci v 13 dekanijah: Trbiž, Šmohor, Beljak, Rožek, Celovec, Celovec okolica, Borovlje, Tinje, Dobrla vas, Velikovec, Pliberk, Dravograd in Št. Vid na Glini. Einspieler je napisal v »Slovenskem Prijatelju«, da se je v njegovi dobi opravljalo v 124 župnijah samo slovensko, v 9 župnijah menjaje slovensko in nemško. Dekanija Trbiž, ki je obsegala 4 slovenske fare, 1 nemško-slovensko in 4 nemške, je pripadla po mirovni pogodbi Italiji. Letos je bila inkorporirana — videmski nadškofiji. Štela je po uradni statistiki iz leta 1922. 7488 duš. Fara Vrata te dekanije je pripadla Avstriji, oziroma dekaniji Beljak. Dekanija Dravograd s 14 farami ali s 17.358 dušami je združena z našo državo. Potemtakem žive danes Slovenci na Koroškem še v 11 dekanijah. Leta 1900. je bila v 6 dekanijah slovenščina, v eni slovenščina in nemščina, v 2 nemščina in slovenščina uradni jezik. Za dekanijo Celovec-okolica v šematizmu za leto 1900. uradni jezik ni označen, moral je pa biti slovensko-nemški ali pa vsaj nemško-slovenski. Po šematizmu za leto 1917./18. dobimo povsem drugo sliko: Samo v dekaniji Borovlje je uradni jezik samo slovenski, po vseh drugih slovensko-nemški (6) in nemško-slovenski (3). Po šematizmu iz leta 1922., ki kot zadnji vsebuje, v katerem jeziku se opravlja po farah, pa se izkazuje samo pliberška dekanija s slovenskim uradnim jezikom, med tem ko je v vseh ostalih ali slovensko-nemški (6) in nemško-slovenski (3), v eni samo nemški. Šematizem krške škofije za leto 1922. pa izkazuje brez trbiške in dravogradske dekanije 84 slovenskih in 15 slovensko-nemških in 14 nemško-slovenskih fara. Tri leta pozneje sta izdelala dr. Martin Wutte in župnik Karl Streit »Pfarrkarte der Diözese Gurk«, po kateri se našteje samo 81 čisto slovenskih, 18 slovensko-nemških in 9 nemško-slovenskih župnij. Potem takem smo izgubili na Koroškem v kratki dobi 3 slovenske fare in 5 nemško-slovenskih, ki so postale samo nemške fare. Od tedaj do danes pa se je število slovenskih fara zmanjšalo še bolj v prid nemštva.

Po nesrečnem glasovanju v zoni A je moralo namreč zapustiti 32 slovenskih duhovnikov svoje življenje oziroma Koroško. Te vrzeli tudi po 13 letih še niso zamašene. Dostop imajo rajhovci, ki uživajo, vsaj tako izgleda, neke predpravice v škofiji; saj drže večino katehetskih mest na Koroškem in mnogo dobrih fara baš oni. Župnikom Koroščem (Slovincem), ki so se morali začasno umakniti v Jugoslavijo, pa njihova vrnitev še do danes ni mogoča. Ne bo odveč, če se ta trditev tudi z dokazi podpre. Zapustili so leta 1920. (za mnoge bolje rečeno: morali zapustiti) svoje slovenske farane ti-le: Trunk Jurij Borovlje, Arnuš Janez Kotmaroves, Gobron Anton Skočidol, Meško Ks. Franc Marijo na Zilji, prošt Einspieler Gregor Tinje, Huttner Jan Rožek, Ražun Mat. Št. Jakob v Rožu, dr. Mörtl Valentin Hodiše, Lasser Franc Brnc, Treiber Franc Št. Rupert pri Velikovcu, Štritof Anton Pečnico, Umnik Franc Slov. Plajberk, Čarf Mihael Žvabek, Kuhar Lojze in Krašna Franc Dobošovec, Razgoršek Št. Lipš, Dolinar Šmarjetno na Telerbergi, Zeichen in Gril Prevalje, Smodej Franc, urednik »Miru«, dva profesorja na

bogoslovju v Celovcu dr. Lambert Ehrlich in dr. Rožman Gregor Celovec, Hribar Jožef gimnazijo v Beljaku in Hutter Janez realko v Celovcu. Istega leta so bili vpokojeni Krejčič Martin, župnik v Borovljah, Hraba Karl, Marinig Franc, župnik v Pliberku, Maršalek Jožef, kaplan v Št. Janžu na Mostiču, Stres Anton, župnik na Jezerskem, Šmedic Fr., župnik v Lipi nad Vrbskim jezerom in Dumerki Janez, župnik v Podgorjah v Rožu. Tudi smrt je kosila v teh letih med slovensko duhovščino na Koroškem izredno pogosto. Leta 1920. je umrl nadepolni Kandut Ciril, prvi urednik »Koroškega Slovenca«, ki je začel izhajati tedaj namesto »Miru« na Dunaju, dekan Wieser Andrej pri Gospa Sveti, prošt Randl v Dobrli vesi, prošt Limpl v Kajli v Rožu, Fugger, župnik v Št. Janžu, Peterman, župnik na Otoku, Schuster, župnik v Svečah, Zemljak, župnik v Sv. Jakobu ob cesti, dekan Čemer v Velikovcu, Kogelnik, župnik na Reberci, Bauman, župnik na Vratih, vojni kurat Ivanetič in lani še dr. Sadolšek, župnik v Borovljah in Holec, župnik na Golševi. Izgube narodne duhovščine na Koroškem v teh letih so bile torej ogromne in katastrofalne. Število vseh navedenih znaša 45, torej polovica na slovenskem Koroškem potrebne duhovščine. Danes se v mnogih župnijah, ki so še v šematizmu iz leta 1922. navedene kot samo slovenske, opravlja samo, ali skoro samo nemško; kajti mnogo jih je, ki so zasedene po nemški duhovščini, slovenske duhovščine je namreč premalo. Te fare pa leže večinoma v tistih štirih pasovih, ki se ujemajo z načrti nemških obrambenih organizacij, po katerih hočejo Nemci razdeliti Slovence na Koroškem v 4 popolnoma ločene skupine in po njih prodreti z nemštvom do Karavank. To so fare Vrata, Podklošter (župnik in kaplan sta rojena izven Avstrije), Marija na Zilji, Timenice, Št. Tomaž nad Celovcem, Grabštajn, Krčanje, Grebinj in Ruda. Slovensko-nemško pa se opravlja v do sedaj slovenskih farah: Otoku ob Vrbskem jezeru, Železni Kapli, Domačalah, Dvoru, Strmcu, Pokrčah in Št. Jakobu v Rožu (namreč pri podružnici v Področici, kjer je sedanj župnik v Dvoru nad Vrbo, Kaleja, zgradil plebiscitno cerkev za uradništvo v Področici). Po plebiscitu ali malo poprej pa so postale čisto nemške fare še te-le: Blatograd, Št. Janž na Mostiču, Št. Jurij pri Celovcu, Gospa Sveta, Breza, Čajnce, Vetrinj, Št. Lipš, Otmaje, Labud, Št. Lorenc in Št. Rupert pri Celovcu. V vseh teh se je opravljal tik pred prevratom še nemško-slovensko.

Navidezno se krški ordinariat drži korektno. Pravična je odredba škof. ordinariata, ki je objavljena v škof. listu štev. 112 od 9., 15. in 28. oktobra 1932. in ki je po izjavi samega knezoškofa na nedavno obdržani sinodi v Celovcu še sedaj pravomočna. Otroci druge narodnosti, če sta vsaj 2 v razredu, morajo biti deležni pouka iz verouka v materinščini. Vemo, da postopajo slovenski duhovniki korektno in dosledno. Da pa se nemški duhovniki po slovenskih farah ne držijo tega odloka, pa tudi trdo drži! Ti duhovniki slovenščine ne obvladajo in kako morejo potem svoje vernike in še prav posebno slovenske otroke podučevati v materinščini. Poduk verouka v Podkloštru, na Vratih, v Timenici, na Rudi in drugih farah potrjujejo to trditev. No, fara Marija na Zilji je z nemškim duhovnikom po desetih letih tako napredovala, kar se verskega pouka v materinščini tiče, da so kupljeni dvojezični katekizmi. Župnik, naslednik dekana in pisatelja Meška Ks. Franca, se je sicer pri svoji instalaciji obvezal, da se bo v treh letih priučil slovenščine. Toda že zdavnaj je pozabil dane obljube, ker farani itak razumejo nemško, nemščina se jim bolj dopade, otroci se pa itak v šoli nauče nemško. In sedaj imamo tale paradoks: Matere uče otroke doma slovensko moliti, župnik v šoli pa nemško. Ko pa zapuste šolo, pa ne znajo ne nemško ne slovensko in posledica takšnega dela je, da so

cerkve zmeraj prazne, tudi ob nedeljah dopoldne. Še večja krivica se godi faranom pri Sv. Tomažu nad Celovcem. Provizor je rojen Slovenec iz Trziča. (Piše se Jakulič.) Doma govore slovensko, pridiguje pa in podučuje v šolah — nemško. Mislim, da bi bila dolžnost vseh teh, ki službujejo na slovenskih ali jezikovno mešanih farah, da se domače govornice nauče. Če ne, naj zapuste fare! Čudno, da se župniki ne drže navodil svojega škofa! Menda jim posvetne oblasti bolj imponirajo nego cerkvene. To in takšno delovanje župnikov ni v skladu z besedami papeža Pija X., ni v skladu s pismom, ki ga je Vatikan poslal škofom starih italijanskih provinc, v katerem se ponovno poudarja, da sv. stolica pod nobenim pogojem ne opusti načelnega stališča glede pravic materinskega jezika pri dušnem pastirstvu in pri verouku. S tem v skladu je tudi pismo dr. Hefterja, škofa v Celovcu, ki ga je poslal ob priliki inkorporacije trbiške dekanije videmski nadškofiji, v katerem opozarja, da se opravlja dušno pastirstvo v farah trbiške dekanije slovensko oz. nemško. Odkod torej tako postopanje njegove duhovščine v njegovi škofiji? Kako naj se to tolmači? Ne po besedah, temveč po dejanjih jih sodimo. Ali ni bilo mogoče, da se domača duhovščina, ki se je začasno umaknila s Koroškega, zopet pokliče nazaj, da se ji omogoči povratek. V tej smeri se ni nič ukrenilo, četudi tako zelo pomanjkuje slovenske duhovščine. Še danes jih je mnogo, ki bi se radi vrnili. Kar dolžnost veleva, to mož storiti je dolžan!

Pred leti je bil natisnjen katoliški atlas. V tem atlasu je krška škofija prikazana kot samo po Nemcih nastanjena. Ali se sestavljalcem tega atlasa ni moglo povedati, da prebiva v njej poleg Nemcev tudi skoro 100.000 Slovencev? Tudi to je čudna zadeva!

Tudi v cerkvi tedaj koroški Slovenci nimajo pravic, ne sicer povsod, toda na mnogih, mnogih farah.

*

Zapustimo po 13 letih že enkrat našo pasivnost. Začnimo z delom za brate onstran Karavank. Kajti človeško dostojanstvo, narodnost nam veleva, da tudi mi Slovenci dobimo »osnabrüškega škofa«, ki bo po odobritvi in sporazumno z Vatikanom nadziral naše manjšine v inozemstvu, na Koroškem in drugod. Dolžnost nam veleva, da pomagamo koroškim Slovincem do njihovih po mirovnihih pogodbah zajamčenih pravic, do kulturne avtonomije, do pravic, ki jih uživajo pri nas v Jugoslaviji nemške manjšine v cerkvi in uradu. Če ne, potem zahtevajmo to, kar nam gre — vse tja do Vrbskega jezera, kjer smo dobili večino pri glasovanju 10. oktobra 1920.

M. T.:

Misli o narodnem značaju

Zelo mnogo se govori in piše med nami o slabih lastnostih slovenskega narodnega kolektiva. Prav je zato, da se dobro pregledamo. Potem se bo morda zgodilo, da si ne bomo ob vsaki priliki peli slavospevov o naši vsekulturi, o naši sijajni vsestranski vzgoji, ki da je že skoraj dosegla vrhove možnosti. Potem se bo morda našla graja za stvari, ki se danes še tako zelo hvalijo kot visoke odlike slovenstva.

Če hočemo dobiti realno osnovo za prihodnjost, je najboljša, napraviti bilanco sedanjega stanja in poiskati vzroke dosedanjih neuspehov. Treba je pri-

znati, da imamo napake prav v narodnem značaju in da se s smotrnim delom da doseči izboljšanje celo pri vzgoji narodnega značaja; da je v zvezi z narodnim značajem narodova zgodovina in materijalno stanje in obratno; da je velika škoda za nas, da nimamo oziroma nismo imeli meščanske kulture. Naslednje misli imajo namen, opozoriti posebno slovensko inteligenco, na veliko važnost teh vprašanj.

Naš poglavitni greh je pomanjkanje smisla za celoto. Mi ga sicer radi pripisujemo temu, da je naše ozemlje presekanano z gorovji, ki ne dovoljuje medsebojnih stikov, toda tudi Švica je gorata in kljub trem narodom je tam enotna državna zavest, ki jo je težje doseči kot narodno, prvotnejšo. Iz te naše napake sledi, da si v prepirih poiščemo vedno tretjega, da nam razsodi in se po pregovoru še veseli. Kjer ni smisla za celoto, ni moči in samozavesti. »Sami ne moremo ničesar, nam bodo že drugi pomagali.« Odtod navdušenje za ilirstvo, panslavizem itd. Če nas kdo mimogrede v londonski pogodbi prepusti Italiji, to ne odpre nikomur oči. »Kaj bomo mi, ko smo tako majhni in neboljani!« Seveda smo, toda krivi smo si s a m i. Anglosaksoni so se pred 1000 leti na ladjicah pripeljali v svojo današnjo domovino in so si jo morali šele osvojiti; danes ima ta narod tri čertine sveta pod seboj. Pustimo vse izgovore ob strani in priznajmo si, da smo (vsaj danes) v z n a č a j u i n f e r i o r n i. Vsaj to si priznajmo, da bomo vedeli, kje naj začnemo. Potem pa magari bodimo še dalje umetno gnojilo za tuje njive, razen če mislimo, da se kljub dednosti s smotrno vzgojo skozi generacije le da kaj doseči.

Naše vzgojne smernice so v splošnem ti-le pregovori ljudske modrosti: Uči se, da boš ,prato' jedel. — Kdor ne uboga, ga tepe nadloga — Moli in delaj. O značaju ni govora. Mimogrede naj rečem, da Angleži o značaju govorijo celo — pri psih (o tem sem samo bral, drugega pa ne trdim). Kontinentalne šole sploh so namenjene skoro izključno razvoju intelekta in formalni izobrazbi v izrazitem nasprotju z angleškimi. Angleži vedo, da se vse na svetu kupi z denarjem, samo značaj se ne more. Tega mora narod, zlasti pa vodilna inteligenca sama imeti, znanje in drugo si lahko najame. Kako n a r o d ,prato' je s samim učenjem in znanjem, o tem ni šele treba govoriti.

Disciplina v kontinentalnem šolstvu je od višjih naložena; učenci se torej učijo samo ubogati, nikdar ne zapovedovati. Pripravljajo se za podrejena mesta, ne pa za voditelje. In vendar je umetnost poveljevanja še težja od uboganja. In ravno tega naj bi se nikjer ne učili! V angleških šolah sloni vzdrževanje discipline na dijakih samih, ozir. na enem izmed njih. Njihova šola vzgaja tudi k časti in ponosu: učitelj lahko pri šolski nalogi zapusti razred in učenci ne bodo te »ugodne« prilike izrabili za goljufanje. In tudi ko odrastejo, ni treba državi postaviti za vsak hrbet nadzorstva.

Tudi »moli in delaj« ni niti daleč vsa vzgoja. Ta izrek velja za gospodarja in hlapca. Treba je še vedeti, kako postaneš iz hlapca gospodar. Za ta prehod je očitvidno treba nečesa tretjega. Jasno je, da tega navodila od cerkve ne moremo zahtevati, ker ona obsega vse stanove; zato se pa moramo dobro zavedati, da sama intelektualna in verska vzgoja ni zadostna za življenje. To je treba posebno poudarjati pri nas, kjer ima cerkvena organizacija skoro vso vzgojo v rokah ali jo vsaj hoče imeti: verska vzgoja je samo ena komponenta vzgoje. Kako naj se združi verska in n. pr. vojaška vzgoja naroda, o tem končno odloča narodni značaj. Da je treba tudi vojaške vzgoje, na to nas sili kruta realnost, ki jo tudi Cerkev vpošteva. V marsikakšnem vprašanju praktičnega življenja nam objektivne verske zapovedi ne povedo ničesar, treba je še subjektivne razlage, ki je pa odvisna od vesti, ki se zopet ravna po človekovem značaju. Vedeti je tudi treba, da so verske zapovedi često podajane le negativno

(»Ne...!«), torej da vera, taka kot jo danes svet pozna, ne more biti edina norma za praktično življenje. V tem našem pojmovanju je potrebna temeljita sprememba.

Kot važno sredstvo za vzgojo značaja (poleg telesa) gojijo Angleži svoj »sport«, tako da se n. pr. v telovadbi na drugo ali bradlji le težko kosajo s prvaki mnogo manjših narodov. Zlasti cenijo skupinske igre: pri teh se situacija neprestano, hitro menja; treba je hitre odločitve in kombinacijskih zmožnosti, energije; treba se je znati odreči lastnemu, toda negotovemu uspehu, da tovariš, ki je bližji cilju, zmaga za vse. V njih je združena individualnost s celoto. Angleži se pomena te vzgoje zavedajo, saj pravijo: Bitka pri Waterlooju je bila dobljena na igriščih etonskih (Eton je mesto z vzgajališčem za plemiče).

Mnogo drugih naših napak izvira iz revščine. Alkoholizem, surovost, nevoščljivost. Tu naj tudi omenim, da ni dobro znamenje za našo inteligenco, da s k o r o v s a sili v državno službo: kajti najbrže je med njimi tudi kakšen, ki hoče državi služiti iz — komodnosti, vsaj tako hoče. Država pa rabi tudi inteligente, ki bodo ustvarjali tudi v neuradniških poklicih, ne glede na to, da vseh ne more zaposliti. V ostalem je to našo tendenco za državno službo in penzijonom že pred kakšnimi 10 leti odkril g. Mirko Kosić v »Letopisu Matice Srpske« in žel zato pri nas vihar ogorčenja. Ali bomo danes priznali? G. Šuklje je v »Slovcu« pred približno 6 leti na anketo »Kje so vzroki našega siromaštva?« odgovoril, da bi on zaprl dve tretjini srednjih šol in odprl strokovne. Sicer naj pa o gospodarstvu govore strokovnjaki.

Važnosti mest in meščanske kulture kot kmečki narod ne razumemo. Toda današnje gospodarsko in kulturno življenje je v znamenju in oblasti mesta, naj si je to dobro ali ne, in veliko vprašanje je, če bo sploh kdaj v dobi tehnike podeželje važnejše od mesta. Če ne bi bili dobili Maribora — edino naše d e j a n j e! — bi bili izgubili vse ozemlje do Zidanega mosta, ker mesto rabi zaledje in obratno, tega pa na severu ni zaradi Gradca. Pri koroškem plebiscitu je imel isto važnost Celovec.

Ker smo v mesta stopili šele pred 2 do 3 generacijami, imamo meščanstvo in njegovo kulturo šele v zametku. Kaj je meščanska kultura, tega inteligenca kmečkega rodu navadno zaradi neugodnih premoženjskih razmer v dijaških letih niti ne vidi, zaradi intelektualne usposobljenosti pa le zavzema mesta, kjer pride v stik z ljudmi meščanskega rodu. Kakor je brez dvoma dobro, da ni prepada med tema slojema, tako je na drugi strani res, da inteligenčni poklici zahtevajo tudi s v o j o kulturo. Kako zelo smo v tem na slabem, tega se doma niti ne zavedamo, ker pač živimo v svojem krogu. Toda v stikih z drugimi in v tujini občutimo svojo inferiornost v formah, ki jih znanje le prečesto ne more odtehtati. Prvi utis, ki bi baje ne smel biti odločilen, je že marsikomu pokvaril bodočnost; kdor tega ne mara priznati, bo občutil na sebi. Brez form se ne pride naprej, čeprav to »pravoverni Kranjec« tisočkrat zanika. — Ostal bo v kotu.

Neuglajenost pri naši inteligenci ima pa tudi posledice za cel narod. Odkod razne neugodne inozemske sodbe o nas, ki jih mi ne moremo razumeti? Tujec žalibog ne gleda naših vasi z gledališkimi odri, knjižnicami, pevskimi društvi itd., ampak mesta, in nerodne inteligente, s katerimi pride v stik. Nevarno je to na narodni meji; malo pred koroškim plebiscitom mi je dejal neki koroški akademik kmečkega rodu: »Gospoda bi morala priti tja gori, ne samo šolska mladina, da bi videli naši ljudje, da Slovenci niso sami »pauri«.

Mislím, da so problemi, navedeni v uvodu, za nas najvažnejši, ker se nas tičejo neposredno; gotovo pa je, da človeške družbe mi ne bomo urejali, ko še sebe ne moremo. Hic Rhodus!

Pregled

V mlade zarje — kam?

(V mlade zarje. Izpoved Zarjanov 1933. Izdalo in založilo jugoslovansko katoliško akademsko društvo Zarja v Ljubljani. Za člane 5 Din, za nečlane 10 Din, za novince zastoj.)

Zarjanom 1933 so Zarjani in Nezarjani raznih že arhiviranih letnikov izdali, napisali in založili ta ideološki priročnik mlade katoliške oficijelne ofenzivnosti. Morda jim bodo preostalo zalogo tudi kupili, da bodo dokazali, da jim gre res za mladino in samo zanjo. Prav. Kljub vsemu — zakaj bi človek posebno v tem času ne bil vesel, če izide nekaj borbenega, resničnega in to na najbolj zaspanem koncu katoliške akademske strani, ki se tako razkošno greje v naročju očetov posebno zdaj, kar morajo njene sestre pastorkovati pod nevernimi tujimi strehami in so kljub temu še katoliške in so se edine verske manifestacije katoliških akademskih društev, stolne procesije ob Telovem, udeležile prav tako v dostojnem številu in s trakovi kakor Zarja, ki je zagrozila z izključitvijo vsem članom, ki bi se procesije ne udeležili. Tako odločno izvajanje katoliškega programa je vsekakor simpatično, kakor je simpatičen ta dobri kažipot v Mlade zarje, če bi ne bilo pri vsem nekaj malenkosti, ki nas morajo ovirati pri tem, da bi iskreno verjeli v te izpovedi velikih besedi in obsežnih gesel.

Prvo: V tem zborniku izpovedi ne nahajamo nobene izpovedi mladih ljudi, marveč samo izpovedi podpisanih in nepodpisanih učiteljev. Torej to ni izpoved Zarjanov, temveč njihov ideološki abecednik. Sramotno za samostojnega mladega človeka, kar po širokoustnih izjavah podpisanih in nepodpisanih učiteljev Zarjani so, pa je, če si mora celo osebne izpovedi dati sestavljati po komurkoli, dvakrat čudno pa je, da si mlad človek pod stvar, ki jo proglašja za svoj življenjski evangelij, ne upa dati niti svojega imena. Kaj ga je morda sram? Drugi mladi ljudje se podpisujejo pod nevarnejše stvari — seveda je to vprašanje vere vanje. Torej zbornik ni izpoved Zarjanov, ampak izpoved ljudi, ki so se zadnje leto tako prepričujejo ponujali akademikom za duhovne in telesne pastirje.

Drugo: Tudi če je stvar taka, je še sprejemljiva, če gre za stvari, pri katerih je docela vseeno, kdo jih formulira, za čisto verske stvari, za splošne smernice katoliškega življenja, za Katoliško Akcijo, dasi bi bilo simpatično, če bi se ti tolikanj kot samostojni opevani Zarjani tudi v tem pokazali samostojne, ustvarjalne, o svojem do dna prepričane ljudi, ki jih svoje vere ni sram. Če je pa tako, kakor je, se zdi, da tudi v tem vprašanju niso »Mlade Zarje« tako čiste, kakor bi dober človek hotel sklepati.

Tretje: Nadvse značilna oznaka za namen, ki ga »Mlade Zarje« zasledujejo, je usodni članek »Iz preteklosti preko sedanjosti v bodočnost«. Pisec se iz previdnosti ni podpisal, kar je docela v skladu z vso njegovo življenjsko-vzgojno taktiko. Ta članek je mimo svojega namena med najznatnejšimi podlostmi starega katoliško-političnega tabora nad mlajšim. Sestavljen je z rafinirano preračunatostjo in se mu že iz dejstva, da popolnoma pušča vničar svobodomiselnih liberalnih in jugoslovenskih tabor med slovensko akademsko mladino, ki je pač tako močan in pomemben, da nihče, ki piše vsaj strankarsko-objektivne prikaze o tokovih med akademsko mladino, ne sme čez njega, da se že iz tega dejstva vidi namen, v vsej uradni in privatni javnosti vzbuditi trdno prepričanje, da so »Beseda«, »Rdeči Signali« komunisti, člani katoliških »nerezimskih« akademskih društev in sploh vsi mladi ljudje, ki na bolesto avtoritativnost tega gospoda ne prisegajo, eno in isto, rdeči gnoj, trup iz Moskve, čeprav ta gospod dobro ve, da je bil marsikateri mladi človek uporniškega katoliškega tabora odločnejši nasprotnik kakor pa marsikdo od nosilcev starih zastav. In kljub temu se je on, ki mu gre samo za uničenje rdečega strahu, boril proti njim in jih na vse načine, s taktiko in krščansko ljubeznijo med akademsko mladino izpodjedal. Ta gospod, ki je še pred pol leta proglašal politično edinstvo in pripadnost katolikov eni stranki skoraj za versko nujnost, za vprašanje vesti, zdaj strogo v smislu političnega katolicizma, na najgrši način, ki meji na denunciacijo, katero tako zameri »Signalom«, skuša vzeti ugled in verodostojnost hotenja mladim katoliškim ljudem, ki so si enkrat drznili reči ne. Previdno se norčuje iz slovenske orientacije večine akademske mladine in iz njenih skupnih narodnostnih hotenj, ki gredo preko svetovnega nazora, kakor da je vprašanje ali sem Slovenec ali ne odgovorljivo šele, če se človek orientira tako in tako. Klika, ki je njena politična doslednost znana, bi še kar naprej hotela imeti v zakupu slovenstvo, ker je spoznala, kako ugoden političen šlager je slovenstvo v danih razmerah lahko. Zdaj se razmere obračajo, iz Beograda v Ljubljano ni več tako daleč in zato odklanjajo revolucije v mladi zarji, »prenapeto rasistično pojmovanje narodnosti« in »slovensko« orientacije. Mislim, da je za slovensko katoliško celotnost liberalizem še vedno tako realen nasprotnik kakor komunizem in politik, kakor je pisec onega članka, ni te napake

zagrešil iz pozabljivosti. O tem priča naravnost mojstrsko mešanje citatov iz nazorno najrazličnejših virov, da mora človek, ki to reč naglo bere, biti prepričan, da gre tu samo za ene vrste ljudi. Vzгляд: »Ganljivo je soglasje, s katerim so te struje napadle naš pokret. Živa priča temu je članek v »Besedi«, ki proglašaja svoj pokret kot edino opravičen mladinski pokret katoliške mladine. Komunisti (v »Besedi«, kajne?) kar besnijo proti našemu manifestu: »Kristus Kralj nima niti potrebe niti ambicije, da bi vladal na slovenski univerzi... Izmozgano ljudstvo Slovenije bo pognalo v nebesa Kristusa Kralja in njegove služabnike...« Res ljubezljivo in duhovito. Da »krščanski marksisti« niso zadovoljni z novim katoliškim pokretom, je razvidno iz raznih zanimivih pokretov na prireditvah »Zarje«. Niti z besedico ni nikjer ta sveti mož omenil, da je bogokletni citat iz »Rdečih signalov« in ne iz »Besede«. Da s takim katoliškim pokretom ne bo noben pošten mlad človek zadovoljen, naj bo avtor prepričan. Katoliško akademsko starešinstvo pa naj smatra zaradi tega za svojo prvo dolžnost v bodočem poslovnem letu, da pokliče na odgovor tega svojega vplivnega člana, ker se je nekvalificirano vedel ne le do upornikov iz lastnega tabora, marveč tudi do ljudi, katerih imena se še nahajajo v imeniku starešinstva.

Četrto: Končna trditev, da je ta reč delo »nas Zarjanov«, je neresnična in mislim, da jo bodo tovariši iz »Zarje« spričo zgornjih ugotovitev kot pravi katoliški, samostojni fantje ogorčeno demantirali.

Peto: Dr. Aleksičev članek je v inteligenčni javnosti že dokaj znan in famozen, saj je z njim s presenetljivo logiko dokazal, da je marksizem prav za prav samo časovno premaknjen kapitalizem v najhujši obliki, ker da izhaja iz istega počela (kolektivizem izhaja iz individualizma!). Hudobni in dobri ljudje izhajajo tudi iz istega počela, torej naj dr. Aleksič s svojo popularno natančnostjo dokaže, da so dobri in hudobni ljudje isto in da je logično potem dobro = slabemu. To ne zaradi zagovora marksizma, ampak zaradi utemeljitve njegovega znanstvenega dokazovalnega načina. Damo mu dve leti časa, da se bo utegnil pripraviti, ker ni človek, ki bi odgovarjal takoj, kakor je pri istem predavanju v »Zarji« z izogibanjem debate pokazal.

Šesto: Brezimni članek »Z naših poti« ima nekaj dobrih stavkov: »Zato je pravi umor, če ubije kdo človeku dušo, ker s tem ubije človeka — osebnost... Film, tisk, umetnost in celo znanost je v dobri meri le sredstvo za nasiljevanje duha ljudi, ki še hočejo ostati osebnosti (podčrtal opazovalec). Nemoralno in človeka nevredno ravna tisti, ki se odpove svoji osebni svobodi zato, da se iznebi svojih obveznosti do bližnjega, do svojega naroda, do vsega človeštva. On sam je po svojih močeh dolžan vršiti svoje socialne funkcije, določene mu v človeški družbi, ne pa prenašati jih na drugega. Taki ljudje nosijo polno odgovornost za vse gorje, za vse trpljenje, ki ga mora nositi posamezni človek ali ves narod zaradi slabega opravljanja njihovih dolžnosti... Še bolj nemoralno ravna seveda tisti, ki se odreka svojim pravicam s tem namenom, da si bo potem lahko lastil pravice svojega bližnjega in omejeval njegovo svobodo. Takih ljudi je žal tudi med nami mnogo...« Z ozirom na to priznanje stavim majhno vprašanje, da si potrkamo mi slovenski katoličani na prsa, in premislimo, če ni v našem taboru zadnje čase bilo nič takega v nobenem oziru, da bi se nam ob teh važnih ugotovitvah brezimnega avtorja vzbudila vest.

Šedmo: Vprašanje, ali se »Zarjani« zavedajo, da so v podčrtanem stavku: »naj bo naloga skupne stanovske zbornice, zgrajene iz posameznih svobodnih strokovno-stanovskih zastopstev po načelu prave demokracije. Ta nikakor ni neomejen izliv ali celo zloraba osebne svobode, ampak popolna avtoriteta svobodno izvoljenih po njih sposobnosti« podpisali v načelu fašistični državni program.

Osmič: Ves svet zaslužnjuje zasebni kapitalizem, samo eno državo pa državni. In baje ta stori več zla kakor oni, ki je tega rodil??? Kaj je pravičen realno zasnovan družabni red???

Tako. Naj bo ugotovitev dovolj. Na strani 43 se nepodpisani »Zarjan« baha v imenu vseh, da »kar smo že storili, s tem se ne hvalimo. Bila je naša dolžnost do našega naroda.« Z ničem se ne more nihče hvaliti, razen hinavci. O dolžnostih do naroda rajši molčimo in se rajši vprašajmo, če imamo prav z ozirom na narod pravico do takih besedi, kakor so jih »Mlade Zarje« polne. Narod je treba poznati, pa ne samo iz gostiln, kakor to katoliški akademiki žal preveč delamo, in iz brošur. Narod je realnost, kateri smo dolžni že zaradi grehov njegovih voditeljev več, kakor pa take brošure. Eno dejanje je vredno več kakor sto programov. Programov imamo že sto in zdaj še enega po vrhu, dejanja pa še nobenega. »Mlade Zarje« sanjajo, da nam je Bog v tem velikem času dal velike može. Mi jih ne vidimo, tudi ne v tistih, ki so »Mlade Zarje« pisali, zakaj zdi se, če so »Mlade Zarje« resnični in iskren program mladega katoliškega rodu, ki da prihaja, potem klub dobremu, kar je v njih, ne bo njegova pot v mlade zarje, marveč v stari slovenski mrak.

Zarjan.

ODLOČILNA LETA

Nemški filozof Oswald Spengler je znan po svetu le po svojem veledelu »Untergang des Abendlandes«, manj pa po manjših spisih, v katerih se izjavlja k vsakdajšnjim stvarim. Tako je sedaj izšel prvi zvezek manjšega spisa, kjer govori ta veleum o našem sedanjem življenju in s silno ostrino analizira vso našo sodobnost. Odštejmo njegov posebni socialni in religiozni nazor in teorijo o razvoju naše bodočnosti. V tem kratkem prikazu nam gre le za sliko politične sedanjosti, ki mislimo, da je narisana zelo točno.

Spengler pozdravlja nacionalno nemško revolucijo, češ, da je bil morda on pač največji sovražnik vsega, kar je bilo v povojni nemški republiki. Zahteva pa, da bodi kritika, ki daje smernice, dovoljena. Zaenkrat niti ne graja, niti ne hvali. Kajti ocenjevati se da le preteklost, le dejstva. Eno pa se sme reči: To še ni bila prava zmagava — ker nasprotnikov enostavno ni bilo. Revolucija se mora nadaljevati. Prvi uspeh kaže na zagotovilo novih zmag. Naloge nove Nemčije so komaj postavljene, komaj jih pojмимо, kdaj bodo še rešene. Kje je še čas za navdušenje in zmagoslavje. Gorje tistim, ki zamenjujejo mobilizacijo z zmago. »Jaz vidim dalje kot drugi.« Nova Nemčija mora udejestiti predvsem svoje zunanje-politične naloge. Smo morda že tik pred novo svetovno vojno. Nemčija je danes odločilna država v svetu ne le vsled svoje lege na meji Azije, ki je danes svetovno-politično najvažnejši kontinent, ampak tudi zato, ker je Nemčija mlada, medtem ko so drugi svetovni narodi ostareli.

»Svetovna kriza« teh let se pojmuje vse preenostavno in prelahkotno: kot kriza produkcije, brezposelnosti, kot denarna kriza itd., predvsem pa kot posledica svetovne vojne. Eksplozije politične napetosti se ni dalo zadržati več niti za eno desetletje. Svetovna vojna je bila nujen zaključek stoletnega razvoja od Napoleona sem. — Stopamo v dobo svetovnih vojn. Iz sveta držav gremo v »imperium mundi«. Imperializem je ideja, pa naj nosilci in izvrševalci to vedo ali ne. Mogoče se ne bo nikoli uresničila popolnoma, mogoče jo bodo prekrizale ideje izven kroga belih narodov, vendarle živi kot tendenca v vsem, kar se dogaja. — Odkar je Peter Veliki ustanovil državo z zapadnimi formami, je prešla »Evropa« v praktično politično mišljenje. Do tedaj je bil to le izraz geografske znanosti. Turčije, ki je segala tedaj globoko v Evropo, instinktivno niso šteli sem; pa tudi Rusijo le kot petrograjsko vladno. Meja zapadne kulture je bila vedno tam, kjer se je ustavila nemška kolonizacija. V tej »Evropi« je bila Nemčija središče, ne sicer kot država, pač pa kot bojno polje za prave države, kjer se je največkrat tudi z nemško krvjo odločevalo, kdo bo imel prednjo Indijo, južno Afriko ali pokrajine v Ameriki. Anglija je bila postala vodilna sila v tem sistemu ne samo kot država,

marveč tudi v stilu. Španija in Francija sta bili tedaj že prestari, da bi igrali ustvarjalno vlogo. Tedaj je prišel Italijan Napoleon in znova dvignil Francijo med svetovne velesile za celo stoletje. Zmagal je jakobinski ideal proti žirondističnemu malih rentnikov in polmeščanov. Drugi je imel vedno večino, prvi pa moč. Anglija je potrebovala celo Evropo in vse svoje bogastvo, da je uničila stvaritev enega moža, ki pa je kot ideja (panevropska) vendarle še živela naprej. Dunajski kongres je bil le navidezna zmaga. Metternich je že tedaj videl z neizprosno jasnostjo: »Moja najbolj skrita misel je, da smo s staro Evropo na začetku njenega konca. Med koncem in začetkom novega bo kaos.« Samo zato, da se kaos za čim dlje prepereči, je nastal ravnotežni sistem, počenski s sveto alijanso in še vse neštevilne pogodbe. In če sta se navzlic temu dva spoprijela, so se nevtralcu brž oborožili, da se ob sklepu miru obdrži ravnotežje sil. Krimska vojna je naravnost šolski primer. Le nekaj novega je nastalo: Nemčija kot osebno delo Bismarcka je postala velesila in sicer v središču starega sistema. V tem enostavnem dejstvu je klica tragedije, kateri se ni dalo ogniti. Dokler je vladal Bismarck, je ostalo ravnotežje. Evropa se je sama urejevala, svetovne sile so bile izključno evropske. In diplomacijo teh držav je vodil strah pred koncem tega stanja. Ze leto 1878. je bilo zrelo za svetovno vojno. Točke napetosti so bile že tedaj po vseh kontinentih. Bismarcku se je posrečilo rešitev odložiti za ceno oboroževalne tekme kot nove oblike vojne, s čemer je zrasla napetost do neznanosti. In prav tedaj se je začela razvijati tudi Japonska v evropskem stilu in prav tako Združene države, ki so v letih 1861—1865 spoznale, da je plantaža manj vredna kot premog, industrija, banke in borze. — Koncem 19. stoletja je postal propad tega sistema že jako očividni — seveda samo za vodilne državnike ne. Izživljali so se v običajnih kombinacijah, zvezah in sporazumih, zaupali so za čas svoje službe na zunanji mir, ki jim ga zagotavljajo stalne armade in vsi so gledali na bodočnost kot na podaljšano sedanjost. Preko cele Evrope in Severne Amerike je odmevalo triumfalno kričanje o »napredku človeštva«, ki se je dnevno kazal v dolžini železnic in uvodnih člankov, v višini fabriških dimnikov, v debelosti oklopnih plošč in v debelini akcijskih paketov. To kričanje je prevpilo celo grmenje ameriških topov proti Špancem v Manili in Havani in tudi grmenje novih japonskih brzostrelnih topov, s katerimi so mali rumeni možje dokazali neumni Evropi, na kako slabih nogah je njena tehnična premoč, obenem pa so spet spomnili Rusijo, ki je buljila proti zapadu, na Azijo. Vendarle je imela Rusija tedaj toliko vzrokov, gledati na zapad. Gotovo je bilo namreč že takrat, da Avstrija Franca Jožefa ne bo preživela. Sosedje in tudi drugi so upali, najti tu primeren konflikt, da pridejo do svojih

ciljev tudi drugje. Zgodilo se je to l. 1912. Velesile so si med tem mrzlično hitro razdeljevale svet, pri čemer so seve nastajali večji in manjši spori, ki pa so se vsi bolj ali manj mirno poravnavali. Nemčija pri tem razdeljevanju ni dobila dosti in je veliko zamudila.

Vsepovsod so bili dani povodi za veliko vojno, dokler ni izbruhnila l. 1914. v čisto nesmiselni obliki. Bilo je to pravo obleganje Nemčije od vsega sveta, zadnji poskus, izvajati na stari način rešitev svetovnih vprašanj na nemških tleh. V tej obliki je bila svetovna vojna nujen neuspeh, zakaj veliki problemi so danes prav tako nerešeni kot preje in se z zvezami naravnih nasprotnikov kot Anglije in Rusije pa Japonske in Amerike rešiti niso dali. — Ta vojna pomeni konec velike diplomatske tradicije, katere zadnji predstavnik je bil Bismarck. Nobeden izmed žalostnih državnikov ni več pojmlil zgodovinskega položaja svoje dežele. Tako je šla »Evropa« bedasto in nečastno v pogubo. — Kdo je bil zmagovalec? L. 1918. so hoteli vedeti, kdo je in Francija še

danes misli, da je zmagovalka. Ali Anglija? Ali Rusija? Ali je bila premagana »Evropa«? Ali sile tradicije? Prav res, nastala je nova oblika sveta kot predpogoj novih odločitev, ki bodo udarile v svet. Rusijo je znova osvojila Azija in o angleškem imperiju se ne ve, če je njegovo težišče še v Evropi. Ostanek »Evrope« je med Azijo in Ameriko, med Rusijo in Japonsko na vzhodu, pa med Severno Ameriko in angleškimi dominijoni na zapadu. Ta ostanek tvorijo danes le še Nemčija, ki znova prevzema svoj položaj kot mejna sila proti »Aziji«, Italija, ki je sila, dokler živi Mussolini in bo morda v Sredozemlju pridobila temelje prave svetovne sile in Francija, ki se še smatra za gospodarja Evrope in h katere političnim ustanovam spadata Društvo narodov in skupina vzhodnih držav. Vendarle so vse to morda ali najbrže mimobežni pojavi. Spreminjanje političnih oblik sveta gre hitro naprej in nihče ne sluti, kako bo izgledal zemljevid Azije, Afrike in tudi Amerike čez nekaj desetletij.

V. P.

SADOVI DIPLOMACIJE

Diplomaciji se je posrečilo, da v politiki najbolj izrabiti tisto komponento političnega ustvarjanja, ki se imenuje politična mistika. Vsaka politika da ima baje svojo mistiko in v manevriranju z njo je moral poklicni diplomat zmiraj bleščati. Zraven je prišla še anekdota in legenda in iz diplomata ustvarila tisto bitje, ki je hkrati moralo imeti na sebi nekaj nadčloveškega, preponižno tajinstvenega in komaj za spoznanje pesniškega. Tem ljudem se je nato predala usoda Evrope in diplomacija je postala tista mirna točka v svetovju, ki je razpolagala z vsemi večjaki svetovne politike. Tako skozi vse politične memoare, vse diplomatske studije in politične profile veje neka tajinstvena pesem človeške usodnosti, ki more biti vsaki taki knjigi prej v kvar nego v korist objektivni resnici; avtorjem takih knjig pa dopušča, da lahko zaigrajo pred navdušenim čitateljem vlogo dobrohotnih ranocelnikov človeštva. Celo Sforza se v svojih proslulih knjigah ni mogel otresti te vsiljive note političnega lirizma. Hans Roger Madol pa je zdaj izdal še izrazitejšo knjigo v tem smislu. (Hans Roger Madol: Gespräche mit den Verantwortlichen. Universitas Deutsche Verlags A. G. Berlin. — V Ljubljani pri Novi založbi.) V knjigi je zbral razgovore z bolgarskim kraljem Borisom, z grofom Berchtoldom, z bivšim ruskim diktatorjem pred Ljeningom Kerenskim, z bivšim italijanskim ministrskim predsednikom Nittijem, s francoskim finančnikom Caillauxjem, z Julesom Combonom, z Mauriceom Paleologom, s princem Sikstom Parma-Bourbonskim, z bivšim bolgarskim carjem Ferdinandom, s sirom Austenom Chamberlainom, z Nikolo Jugo in pisateljem Victorjem Margueritom.

V središču knjige je tajinstvena osebnost Mauricea Paleologa, bivšega francoskega ambasadorja v Sofiji, Rimu in Petrogradu in sedaj

člana francoske akademije. Sam pravi, da je zadnji potomec bivše bizantinske dinastije na vzhodu Evrope in kot nekaj fantom Bizanca preganjal vse one, ki bi mogli skruniti njegovo dedno relikvijo. Na svojem diplomatskem mestu v Sofiji je trdovratno zasledoval carja Ferdinanda in v tej knjigi oba priznavata, da sta si zmiraj bila smrtna sovražnika. Paleolog je v Ferdinandu videl kandidata za cesarja Bizanca in tako svoja osebna čustva vnašal v smeri francoske zunanje politike. Ferdinand se trdovratno brani, da bi bil na bolgarskem prestolu le predstavnik nemškega imperijalizma, ampak se sklicuje na to, da se v krvi Coburžanov pretaka mnogo več romanske nego germanske krvi. Delal da je le v smislu solidarnosti med monarhi, na nekaki fronti konservativne internacionale v Evropi, ki jo morajo vsi monarhi v Evropi voditi solidarno proti revolucionarnemu razpoloženju evropskih narodov, ki stremi za oblikovanjem nove meddržavne enote v Evropi. Habsburžani so danes nemški in francoski principi hkratu, Hanoveranci in Bernadoti pa so še zmiraj evropski in izven evropski principi. Tako pridemo do misli, ki jo nato v razgovoru z Madolom tako lepo izrazi princ Sikst Parma-Bourbonski, ko pravi: »Mi principi imamo danes največ internacionalizma v svoji krvi. Mi smo danes najbolj sposobni ustvariti evropsko solidarno monarhijo, ki bo razpolagala z vsemi blagoslovi Cerkve in miroljubnega človeštva.«

Tako se v sodobno diplomacijo znova vsiljuje tisti aristokratski ton, ki je zakrivil že zadnjo katastrofo — svetovno vojno. Predvojno diplomacijo je vodila aristokracija in riskirala pokolj svetovne vojne, namesto da bi dopustila, da se spona absolutizma v Evropi toliko razvežejo, da bi omogočile sporazum med delničarji evropske monarhične delniške družbe.

Degenerirana miselnost tga ali onega monarha je v snovanju evropske monarhične solidarnosti mogla biti tako univerzalno navdahnjena, da je mislila, da lahko sebi v korist razreši kočljivost moderne katoliške univerzalne monarhije v Evropi. Polom evropskega monarhizma leta 1918. je evropske monarhiste čisto zbegal. Prodor komunizma in njegove nove oblike mednarodnega sožitja so bile tako blizu razpoloženju evropskih narodov, da so nekateri izključeni monarhi mislili, da je še najbolj previdno izginiti v sence grobov svojih prednikov. Trenotni polom demokracije zato znova smatrajo za zmago reakcije in sanjarenje o solidarni zvezi evropskih monarhov proti tonečemu internacionalizmu se zato smatra za najvažnejšo karto evropske diplomacije.

Zanimivo je, da evropsko diplomacijo danes znova vodijo isti ljudje, ki so jo vodili že pred letom 1918. V Franciji se je po zlomu francoskega monarhizma leta 1871. ustvarila kasta diplomatskih predstavnikov, ki je bila popolnoma monarhistično orientirana. Ker monarhije več ni bilo, a republikani niso hoteli služiti, so si izbrali za parolo, da bodo služili domovini. V službi domovini pa so rekli, da si izbero one poklice, ki jih republikanci ne morejo izvrševati z zadostno požrtvovalnostjo. Izbrali so si diplomacijo, armado in duhovništvo. Za diplomacijo da republikanski meščan ni dovolj bogat, za armado nima dovolj tradicij in v svojem lovu za občečloveškim bratstvom ne ve kam z domoljubjem, v duhovništvo pa so šli zato, da s svojim svetništvom dokažejo, kje je duhovna kultura še najvišje zastopana. Strupeni sovražniki demokracije so zato nakrat postali vzgojitelji republikanskih državnikov v Franciji, dobrodušnega malomeščana so preplašili s svojo pretirano uslužnostjo in tehtnica francoske politike v Evropi je zmiraj bolj izginjala v zakup onega razreda, ki je sovražil francosko republiko in se smejal sanjarstvu o evropskem občestvu. Malomeščanstvo tretje republike je sčasoma samo začelo ustvarjati svojo aristokracijo iz vrst trgovske, bankarske in industrijske plutokracije. Toda ta je že bila v razumevanju republikanizma heretična in s to se je nato prav hitro zvezala francoska aristokracija in jo v borbi evropskih imperijalizmov z izbruhom svetovne vojne skušala izrabiti na svoj način, misleč, da mora nov svetovni požar zaobrtni ogoljufano človeštvo nazaj v naročje tradicij, ki so zmiraj slonele na zdravem domoljubju, spoštovanju vere in zakonitosti. Na videz se zdi nerazumljivo, da je francoska aristokracija sodelovala v načrtu proti pruskemu monarhizmu. Račun s francoskim republikanizmom je bil enostaven, ker se je že pri prvih poskusih pustil ogoljufati za vodstvo francoske zunanje politike. Obračunavanje s pruskim monarhizmom pa se da razumeti le na ta način, da je francoska aristokracija upala, da more bodočo evropsko enotnost rešiti le na podlagi obnove široke katoliške univerzalne monarhije, kateri morata Francija in Avstro-Ogrska biti bistveni sestavni del, ki

bo na svoj način reševal Evropo. Francoska diplomacija se je le malo zmotila. Vojna proti Prusiji je trajala predolgo, poleg pruske monarhije pa se je razrušila tudi avstroogrška monarhija. Ta preobrat je bil tolik, da je vso Srednjo Evropo postavil na polje sumljivih političnih eksperimentov, za katere francoska diplomacija ni mogla in ni hotela imeti nobene izrazite linije. Avstrija je razpadla, počakajmo, kako si bo Srednja Evropa pomagala v svoji nemoči.

Iz Madolove knjige sledi, da so si razni evropski diplomati že odpomogli od presenečenja l. 1918. Princ Sikst Parma-Bourbonski se mu je slovesno trkal na prsa, da je brat cesarice Zite in stric bodočega madžarskega kralja Otona Habsburškega. On sam pa je kandidat na prestol poljske monarhije in maršal Pilsudski da ga je že ponovno opozoril, da pride oznanjevat evangelij miru na vzhod Evrope. Car Ferdinand sanjari v Coburgu, koliko je v njegovih žilah španske krvi, njegovi sorodniki pa se grede demokratske studente po univerzah zapadne Evrope.

Ta del knjige je Madol mojstrsko izvedel. Obsipal je ta opazovanja z nimbom one politične zabrisanosti, ki je tako lastna zgodovini evropskih dinastij in nato hitro v ospredje postavil razgovore z ljudmi iz naroda, ki se jim je zvrtilo na parketih salonov, ki so še zmiraj domena le nekaterih razredov v Evropi. Naravnost žalostna je v tej zvezi figura Kerenskija. Ta socialni revolucionar, ki ga je Ljening pregнал iz Rusije, živi sedaj v aristokratskem Passyju v Parizu v varstvu ikon. Tam lovi francoske diplomate, ki hodijo v Moskvo ali pa se vračajo od tam in z njimi na prste računa, kdaj se bo povrnila v Rusijo doba demokracije. Eden najtalentiranejših Francozov Joseph Caillaux pripoveduje Madolu zgodbo o svojem veleizdajstvu med svetovno vojno, katero je proti njemu iznašla francoska diplomacija, da bi tega milijonarskega posebnega onemogočila doma in v svetu. Caillaux je danes 70 let star in strmi v svet le še z baročnih foteljev skozi renesančna okna francoskega senata. Bivši politični ideološki revolucionar išče danes rešitve francoske republike le v mejah gospodarskega in socialnega konformizma, pripravlja se za bodočega ministrskega predsednika francoske republike in bi presenetil svet s poskusom organizacije francoskega jakobinskega fašizma.

Dalje je Madol obiskal sira Austena Chamberlaina, Nikolaja Jorgo in Victorja Marguerita. Sir Chamberlain še čaka na svojo uro ustvarjanja novih evropskih Lokarnov, Nikola Jorga mu sploh ni nič povedal, ampak ga je le vodil po ogromnih romunskih petrolejskih poljih, Victor pa mu je objokoval svojega pokojnega prijatelja Brianda, ki da je bil zadnji apostol mednarodne, na demokraciji sloneče solidarnosti v Evropi.

Diplomacija zopet prehaja v oblast starih njenih zakupnikov. Ali bodo njeni sadovi boljši od onih l. 1914., bomo kmalu videli. 8. oktobra 1933. Ruda Jurčec.

Naročniki, poravnajte naročnino!

NAROČITE KREKOVO KNJIŽNICO!

KNJIGOVEŠKA IN KARTONAŽNA
DELAVNICA

MATIJA ŠIFRER

LJUBLJANA

VEGOVA UL. 6 TEL. 33-72

IZDELUJE VSA V TO STROKO
SPADAJOČA DELA SOLIDNO IN
PO NIZKIH CENAH
ZALOGA BELEŽNIH KOLEDARJEV

TELEFON 27-55

TISKARNA
„SLOVENIJA“

DRUŽBA Z OMEJENO ZAVEZO

V LJUBLJANI

WOLFOVA ULICA 1

*Izvršuje vsa v tiskarsko
stroko spadajoča dela
po zmernih cenah.*

*Časopisi, knjige, revije,
brošure, vabila, letaki,
plakati i. t. d.*

*Zaloga beležnih in stenskih
KOLEDARJEV.*